

**Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach**

Pabianice 95-200, ul. Kazimierza 8, tel. (42) 215-42-42, 503 734 405, fax: (42) 215-04-31,
e-mail: podn@podn-pabianice.pl, www.podn-pabianice.pl

Biuletyn Metodyczny

Nr 11/2019

Dobre praktyki – kompleksowe wspomaganie

Redakcja:
Małgorzata Biegajło

Redakcja techniczna:
Magdalena Stefaniak

Druk: Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach
ul. Kazimierza 8, 95-200 Pabianice

Nakład: 50 egzemplarzy

Pabianice, 2019

Spis treści

Małgorzata Biegajło:

Wstęp4

Monika Kaczmarek:

Kompleksowe wspomaganie... oczami dyrektora szkoły.....5

Małgorzata Biegajło, Joanna Streit-Włazlak:

Skuteczna pomoc psychologiczno –pedagogiczna, czyli o kompleksowym wspomaganiu
w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach.....7

Halina Klatt, Małgorzata Gmosińska:

Kompleksowe wspomaganie, czyli systemowe doskonalenie zawodowe nauczycieli
w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach.....12

Małgorzata Biegajło, Małgorzata Gmosińska:

Doświadczenia z realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15
w Pabianicach15

Anna Szluker, Anna Walczak:

Rozwój dziecka 3-letniego.....17

Halina Klatt, Małgorzata Gmosińska, Anna Cieślarek:

Rozwój 4-latka.....21

Agnieszka Jarzębowska, Kamila Chałada, Anna Mikołajczyk:

Rozwój psychofizyczny 5-latka26

Adrianna Wołoch, Monika Różańska, Mirosława Sosnowska:

Poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 6-letniego.....29

Beata Hankiewicz, Grażyna Adamczyk, Dorota Chalaśkiewicz, Grażyna Giernat, Maria Pawlak, Beata Spalka, Marta Wluka

Przedszkole Miejskie nr 6 – refleksje na temat wspomagania.....33

Małgorzata Biegajło, Małgorzata Gmosińska:

Jaka zmiana? - kompleksowe wspomaganie w Przedszkolu Miejskim nr 6 w Pabianicach.....35

Wstęp

Szanowni Państwo!

Kompleksowe wspomaganie szkół i przedszkoli przez PODNiDM jest wynikiem analizy sytuacji w danej placówce i odpowiada na jej rzeczywiste potrzeby. Dzięki takiej formie doskonalenia możliwe jest zaktywizowanie działań podejmowanych przez nauczycieli na rzecz rozwoju szkoły lub przedszkola jako organizacji uczącej się.

W niniejszym biuletynie polecamy Państwu artykuły będące próbą podzielenia się doświadczeniami, obserwacjami i refleksjami dotyczącymi zrealizowanych procesów wspomagania w trzech placówkach – w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach, w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach oraz w Przedszkolu Miejskim Nr 6 w Pabianicach.

W treści biuletynu odnosimy się w naszych artykułach zarówno do przebiegu, jak i do uzyskanych efektów działań istotnych dla osób wspomaganych i wspomagających. Dzielimy się z Państwem sprawdzonymi rozwiązaniami organizacyjnymi w realizacji wspomagania oraz z wypracowanymi w trakcie wdrażania materiałami edukacyjnymi opracowanymi przez zespoły nauczycieli. Starając się pokazać wymierne korzyści dla uczniów, nauczycieli i całego procesu rozwoju szkoły z realizacji kompleksowego wspomagania, zachęcamy Państwa do skorzystania z tej formy doskonalenia zawodowego nauczycieli w nadchodzącym roku szkolnym.

Mamy nadzieję, że czas spędzony przy lekturze naszego biuletynu będzie dla Państwa czasem pożytecznej refleksji nad własną praktyką zawodową.

Małgorzata Biegajło
i autorzy zamieszczonych artykułów

„Kompleksowe wspomaganie... oczami dyrektora szkoły”

Szkoła to ciągła zmiana, doskonalenie....

Zostając dyrektorem Szkoły Podstawowej w Pawlikowicach, w której pracowałam od ponad dziesięciu lat i znałam doskonale jej mocne i słabe strony, zależało mi na podniesieniu jakości pracy placówki. Widziałam potrzebę szkoły w zakresie uporządkowania wiedzy nt. udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także wypracowania nowych procedur oraz analizę dotychczas udzielanej pomocy. Jako młody, nowy dyrektor, a przede wszystkim pedagog i nauczyciel chcąc zaktywizować wszystkich nauczycieli podjęłam decyzję o przystąpieniu do nowatorskiej formy doskonalenia zawodowego. Była to dla nas nowa forma doskonalenia zawodowego, z której szkoła dotychczas jeszcze nie korzystała. Rada Pedagogiczna zaakceptowała pomysł zgłoszenia szkoły do kompleksowego wspomagania przez Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach. Ośrodek przeprowadził diagnozę naszych potrzeb i wspólnie mogliśmy przystąpić do kompleksowego wspomagania. Postawiony został cel: optymalne i skuteczne prowadzenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w stosunku do każdego potrzebującego ucznia, zgodnie z przepisami, według stosownej dokumentacji. Ośrodek zaproponował współpracę dokładnie zaspokajającą potrzeby naszej placówki. Ogromną zaletą tej formy doskonalenia był fakt, że nauczyciele bez konieczności dojazdu, na terenie szkoły mogli skorzystać z wykładów, konsultacji zarówno indywidualnych jak i grupowych ze specjalistami, skorzystać z porad ekspertów, które pogłębiły ich wiedzę w zakresie pracy z uczniem z SPE. Przyznam szczerze, że często Rada Pedagogiczna była zmęczona ogromem pracy, jaki należało włożyć w realizację tej formy doskonalenia, ale było warto. Wspólnie z ekspertami wypracowane zostały procedury i narzędzia w zakresie udzielania pomocy uczniom z SPE, dokonaliśmy ich analizy i do dnia dzisiejszego obowiązują w naszej szkole. Wypracowana dokumentacja jest przejrzysta, zgodna z przepisami, a nauczyciele umiejętnie planują proces dydaktyczny z wykorzystaniem indywidualizacji nauczania. W ramach nadzoru pedagogicznego obserwowałam zajęcia pod kątem indywidualizacji nauczania i pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które utwierdziły mnie w przekonaniu, że nauczyciele stosują metody i formy pracy służące wspieraniu ucznia ze SPE.

Proces kompleksowego wspomagania nie byłby możliwy, gdyby nie zaangażowanie dyrektora szkoły, całej rady pedagogicznej, dyrekcji ośrodka - koordynatora, animatorów oraz ekspertów. Dzisiaj zarówno cała Rada Pedagogiczna jak i dyrektor szkoły jesteśmy świadomi tego co robimy i wykorzystujemy zdobytą wiedzę, opieramy się na wypracowanych podczas kompleksowego wspomagania procedurach. Oferta ośrodka przyczyniła się do podniesienia jakości naszej placówki, skorzystali na tym nauczyciele, a przede wszystkim uczniowie i ich rodzice. Dzięki poradom ekspertów rodzice otrzymują od wychowawcy informację o proponowanych uczniowi przez szkołę formach pomocy i wyrażają swoją akceptację odnośnie zaproponowanych form. Niezwykle cenna była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy nauczycielami szkoły i dyrektorem, a osobami wspomagającymi. Celem wspomagania było wdrożenie nauczycieli do optymalnego i skutecznego udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole i z całą odpowiedzialnością mogę stwierdzić, że cel został osiągnięty. Na zakończenie i podsumowanie kompleksowego wspomagania odbyło się posiedzenie Rady Pedagogicznej z udziałem

koordynatora programu i animatora, na którym przedstawione zostały rekomendacje dla naszej placówki i wnioski do dalszej pracy oraz wydane zostało zaświadczenie o ukończonej formie doskonalenia. Nauczyciele podzielili się refleksjami i wyrazili pozytywną opinię o nawiązanej z ośrodkiem współpracy. Polecam każdemu dyrektorowi szkoły czy przedszkola podjęcie decyzji o zgłoszeniu szkoły do kompleksowego wspomagania, formy doskonalenia „skrojonej na miarę”, dostosowanej do potrzeb placówki, która jest niezwykle skuteczna i efektywna.

„ Skuteczna pomoc psychologiczno –pedagogiczna, czyli o kompleksowym wspomaganii w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach”

Wstęp

Motywacja dyrektora do działania to źródło sukcesu realizacji programu wspomaganii.

Rozwijanie postępu pedagogicznego, podnoszenie jakości pracy w szkole jest zawsze ściśle związane z bezpośrednim współdziałaniem dyrektora szkoły z zespołem nauczycielskim. Bezpośrednia bowiem praca dyrektora z nauczycielami może sprzyjać inspirowaniu, koordynowaniu i doskonaleniu ich działalności w zakresie dydaktycznym i wychowawczym. Takie postępowanie dyrektora wymaga prawidłowego rozumienia podstawowych pojęć i sposobów działania dotyczących wdrażania postępu pedagogicznego, a także efektywnej pracy nauczyciela z uczniem i jego środowiskiem wychowawczym.

Dyrektor Szkoły Podstawowej w Pawlikowicach dokładnie wiedziała czego oczekuje i potrzebuje, dlatego już na pierwszym spotkaniu zawarłyśmy porozumienie określające warunki naszej współpracy, czyli:

- zakres odpowiedzialności każdej ze stron;
- przyjęcie zasady poufności;
- ustalenie zadań/roli dyrektora, koordynatora, animatora, eksperta oraz rady pedagogicznej, w tym zespołu zadaniowego;
- ustalenie czasu realizacji procesu wspomaganii;
- określenie i scharakteryzowanie poszczególnych etapów procesu;
- przyjęcie przez wszystkie strony postawy zaangażowania, życzliwości, wyrozumiałości i poszanowania czasu;
- sporządzanie dokumentacji procesu wspomaganii;
- ustalenie sposobu bieżącej komunikacji i udzielania informacji zwrotnej

W realizację kompleksowego wspomaganii w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach zostali zaangażowani:

- dyrektor szkoły,
- rada pedagogiczna SP w Pawlikowicach, w tym wszyscy wychowawcy klas oraz pedagog szkolny,
- zewnętrzni eksperci zatrudnieni i wybrani przez placówkę doskonalenia,
- animator i osoba wspomagająca – pracownicy ośrodka,
- koordynator procesu – dyrektor PODNiDM w Pabianicach.

Od początku wspomagania współpraca ośrodka z panią dyrektorką szkoły w Pawlikowicach układała się bardzo dobrze. Już na etapie planowania procesu otrzymaliśmy od niej jasne wytyczne dotyczące celów i efektów programu, co znacznie ułatwiło nam jego opracowanie. Także w trakcie realizacji wsparcia, na wniosek dyrektorki szkoły, zmieniliśmy harmonogram działań, rezygnując z kilku zadań, które zostały wykonane przez dyrektorkę w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Ostatecznie opracowany przez ośrodek program wspomagania został zrealizowany w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach w wymiarze 109 godzin dydaktycznych, w tym na doskonalenie nauczycieli wykorzystaliśmy jedynie 14 godzin, zaś najwięcej godzin zajęła nauczycielom ich praca własna oraz udział w indywidualnych i grupowych konsultacjach z ekspertami.

Nasze działania diagnostyczne

Przeprowadzona przez PODNiDM diagnoza potrzeb szkoły w Pawlikowicach wykazała, że niezbędne jest doskonalenie kompetencji nauczycieli w obszarze „Pomoc psychologiczno-pedagogiczna”, a w szczególności w zakresie:

- rozpoznawania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia;
- stosowania metod i technik wspomagających indywidualizację pracy z uczniem na lekcjach oraz zajęciach prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- rozpoznawania indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia;
- rozpoznawania czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie ucznia w przedszkolu i szkole, w celu wspierania jego potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły oraz w środowisku społecznym;
- poprawnego tworzenia i modyfikacji narzędzi diagnostycznych oraz interpretowania ich wyników.

Do zdiagnozowania potrzeb rozwojowych tej szkoły wykorzystaliśmy następujące metody i narzędzia:

- analizę danych ze strony internetowej szkoły oraz udostępnionych przez dyrektorkę dokumentów;
- wywiad z dyrektorką szkoły w oparciu o przygotowany w tym celu kwestionariusz;
- spotkanie diagnostyczne z radą pedagogiczną;
- warsztat diagnostyczno-rozwojowy przeprowadzony metodą ”World cafe” wraz z sesją plakatową.

Cele i zadania do realizacji

Za główny cel całego programu przyjęliśmy:

- optymalne i skuteczne prowadzenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w stosunku do każdego potrzebującego ucznia, zgodnie z przepisami prawa, według stosownej dokumentacji.

W programie wyznaczaliśmy sobie także kilka celów szczegółowych takich, jak:

- podniesienie niezbędnych dla wszystkich wychowawców i nauczycieli kompetencji w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- opracowanie procedury zindywidualizowanego wsparcia dla uczniów ze SPE;

- opracowanie wzorów do prawidłowego prowadzenia dokumentacji w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- doskonalenie umiejętności planowania procesu dydaktycznego z wykorzystaniem metod aktywizujących, umożliwiających stosowanie indywidualizacji nauczania.

Aby powyższe cele zrealizować, szczegółowo zaplanowaliśmy harmonogram działań oraz osiągnięcie następujących efektów:

- co najmniej 70% nauczycieli weźmie udział w co najmniej trzech szkoleniach, służących pogłębieniu wiedzy i umiejętności w zakresie pracy z uczniem ze SPE oraz stosowaniem indywidualizacji nauczania;
- wszyscy wychowawcy klas oraz specjaliści zatrudnieni w szkole wezmą udział w przynajmniej dwóch konsultacjach indywidualnych lub grupowych;
- zainteresowani nauczyciele dokonają analizy i stosownej (niezbędnej) modyfikacji istniejących narzędzi diagnostycznych;
- co najmniej troje nauczycieli przeprowadzi zajęcia koleżeńskie organizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej (zajęcia wyrównawcze, koła przedmiotowe, zajęcia dotyczące uczenia się) według przygotowanych scenariuszy uwzględniających indywidualizację procesu nauczania – uczenia się;
- opracowana zostanie procedura w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz narzędzia jej ewaluacji;
- ewaluacja w obszarze pomocy psychologiczno – pedagogicznej potwierdzi wzrost kompetencji nauczycieli w zakresie optymalnej, skutecznej pracy z uczniem ze SPE.

Doskonalenie i wdrażanie zmian

Aby osiągnąć wyżej wymienione efekty, zaplanowaliśmy doskonalenie zawodowe nauczycieli z udziałem ekspertów na następujące tematy:

- „Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w prawie oświatowym”,
- „Indywidualizacja nauczania w praktyce szkolnej”,
- „Indywidualizacja pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”,
- „ Jak dostosować pracę z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych we współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną?”

Wspólnym zamierzeniem wszystkich przeprowadzonych form doskonalenia było przygotowanie nauczycieli do efektywnego wykorzystania w procesie edukacyjnym i wychowawczym diagnozy oraz zaleceń zawartych w opiniach i orzeczeniach wydanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną, jak również dostarczenie praktycznych umiejętności w planowaniu i organizowaniu skutecznego procesu wspierania w szkole uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Jednak najważniejszym elementem kompleksowego wspomagania było wdrażanie, czyli wprowadzanie konkretnych zmian do praktyki szkolnej. Zadanie to zrealizowaliśmy poprzez organizację indywidualnych konsultacji z ekspertem dla nauczycieli oraz dla pedagoga szkolnego między innymi na temat: „Indywidualizacja nauczania”, „Arkusze dostosowania wymagań do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia”, „Uczeń z niepełnosprawnością

w szkole podstawowej”, „O edukacji włączającej”, „Dokumentacja pomocy psychologiczno – pedagogicznej w szkole – ocena efektywności pomocy”, „Pomoc psychologiczno- pedagogiczna udzielana konkretnym uczniom”.

W trakcie realizacji programu wspomagania najwartościowsza jest jednak tak zwana „praca własna nauczycieli”, w wyniku której zostały opracowane procedury oraz dokumentacja udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole. Odbyły się także zaplanowane w programie zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej z wykorzystaniem scenariuszy z metodami i technikami indywidualizacji pracy ucznia ze SPE, a obserwowane przez dyrektora szkoły zgodnie z harmonogramem obserwacji lekcji, ujętym w planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2018/2019. Ponadto nauczyciele dla każdego ucznia z opinią, opracowali dostosowania z poszczególnych przedmiotów oraz wszystkim uczniom ze SPE założono indywidualne teczki.

Na etapie wdrażania odbywały się także konsultacje grupowe dla nauczycieli z udziałem animatora, które dotyczyły analizy wypracowanych procedur i dokumentacji w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Przeprowadziliśmy także konsultacje dla dyrektora i pedagoga szkolnego z ekspertem na temat „Wymiana doświadczeń/dobrych praktyk w zakresie prowadzenia dokumentacji w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej”, podczas których została przeanalizowana i udoskonalona dotychczas wypracowana dokumentacja, określone zostały zasady planowania i koordynowania udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej, doprecyzowany udział rodziców/opiekunów w realizacji pomocy, jak również metody i sposoby realizacji w/w działań. Głównym celem konsultacji było dostarczenie wiedzy i praktycznych umiejętności pomocnych w procesie planowania i wspierania w szkole uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w procesie tworzenia i organizowania sprzyjających warunków do współpracy nauczycielskich zespołów klasowych z rodzicami ucznia. Omówione zostały strategie organizowania i prowadzenia takich spotkań oraz budowania relacji.

Ewaluacja programu wspomagania – efekty, zmiany

Na zakończenie procesu kompleksowego wspomagania w szkole w Pawlikowicach przeprowadziliśmy badanie ankietowe, będące ewaluacją, w której nauczyciele wypowiedzieli się na temat zrealizowanych działań.

Wyniki ankiety i całe sprawozdanie z realizacji programu wspomagania w Szkole Podstawowej w Pawlikowicach przedstawiliśmy na zwołanym w tym celu zebraniu rady pedagogicznej.

Wyniki przeprowadzonej ewaluacji wykazały, że zdiagnozowane potrzeby nauczycieli tej placówki zostały w pełni zaspokojone. Zaszła także realna zmiana w pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli polegająca na wprowadzeniu w szkole własnej procedury udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej oraz narzędzi jej ewaluacji. Poza tym nauczyciele opracowali i stosują nowe wzory dokumentacji dotyczącej udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej, dla każdego ucznia z opinią zostały stworzone dostosowania ze wszystkich przedmiotów, a każdy uczeń ze SPE ma założoną indywidualną teczkę z dokumentacją udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ponadto nauczyciele w ankiecie ewaluacyjnej wykazali, iż umiejętności nabyte lub udoskonalone w procesie wspomagania, które planują wykorzystać w swojej praktyce szkolnej to:

- umiejętność dostosowania metod i form pracy do potrzeb i możliwości uczniów

- umiejętność tworzenia dokumentów związanych z pomocą psychologiczno – pedagogiczną
- podniesienie kompetencji w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- wypracowanie szkolnych procedur udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej
- zwrócenie większej uwagi na postępowanie w sprawach wychowawczych zgodnie z procedurami

Wnioski i rekomendacje

Wśród wniosków i rekomendacji dotyczących działań na rzecz rozwoju szkoły w przyszłości nauczyciele wskazali :

- dalszą pracę nad doskonaleniem umiejętności dostosowywania wymagań do potrzeb ucznia ze SPE;
- kontynuowanie doskonalenia umiejętności nauczycieli z zakresu diagnozy potrzeb uczniów oraz udzielania im skutecznej pomocy psychologiczno –pedagogicznej, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;
- doskonalenie wprowadzonej dokumentacji i procedury udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole.

Podsumowując, współpraca PODNiDM w Pabianicach ze Szkołą Podstawową w Pawlikowicach układała się nam bardzo dobrze, w dużej mierze dzięki osobistemu zaangażowaniu pani dyrektor w realizację opracowanego przez ośrodek programu wspomagania oraz bieżącemu monitorowaniu wszelkich działań nauczycieli w tym procesie.

Współpraca z gronem pedagogicznym Szkoły Podstawowej w Pawlikowicach była dla nas bardzo inspirująca. A niniejsza publikacja stanowi okazję, by podziękować pani dyrektor szkoły i całej radzie pedagogicznej za ogromne zaangażowanie w dążeniu do doskonalenia własnych kompetencji, a tym samym – do rozwoju i podnoszenia jakości pracy szkoły.

„Kompleksowe wspomaganie, czyli systemowe doskonalenie zawodowe nauczycieli w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach”

Jednym z najważniejszych czynników stanowiących o jakości procesu edukacyjnego jest skuteczność nauczycieli, która wynika z ich zawodowego przygotowania. Odpowiednie kształcenie i doskonalenie nauczycieli ma kluczowe znaczenie w osiąganiu przez dzieci/uczniów sukcesów edukacyjnych i największy wpływ na pracę przedszkola/szkoły. Przedszkole/szkoła powinny identyfikować swoje mocne i słabe strony, wynikające z tego potrzeby, otworzyć się na współpracę z otoczeniem. Oznacza to większy wpływ i odpowiedzialność za efekty podejmowanych działań. Właśnie w tym celu zaprezentowałyśmy w naszej placówce ideę kompleksowego systemu doskonalenia nauczycieli.

Kompleksowość wspomagania to zaplanowanie i przeprowadzenie procesu doskonalenia wynikającego przede wszystkim z potrzeb nauczycieli ale również dzieci/uczniów i ich rodziców. Jest to więc działanie oparte na diagnozie, planowaniu działań umożliwiających realizację celów, wdrażaniu zmian, monitorowaniu ich i wypracowywaniu efektów, co oznacza stwarzanie możliwości rozwoju dla nauczycieli, wyzwalanie w nich twórczej energii, zamianę pojawiających się problemów na zadania, traktowanie ich, jako wyzwanie i motywację do bardziej wyťažonej pracy.

Na jakość kompleksowego wspomagania wpływa realizowanie go przez różne współpracujące instytucje, takie jak ośrodek doskonalenia nauczycieli, poradnia psychologiczno – pedagogiczna.

W naszym przedszkolu doskonalenie odbywało się w formie pojedynczych, nieraz przypadkowych form doskonalenia wybieranych przez nauczycieli.

Począwszy od 2013 roku realizowaliśmy wspomaganie w obszarach:

1. 2013-2014 - Oferta edukacyjna drogą do właściwej realizacji podstawy programowej.

Cel: wzbogacenie oferty edukacyjnej przedszkola zgodnie z potrzebami dzieci i oczekiwaniami rodziców.

Wdrożenie rocznego planu wspomagania pozwoliło wzbogacić ofertę przedszkola o zajęcia nauki pływania, zwiększono ilość godzin terapii logopedycznej, realizowano innowacyjny program matematyczny opracowany przez E. Gruszczyk-Kolczyńską.

2. 2014-2016 - Koncepcje i metody aktywizujące dzieci oraz korzystnie wpływające na ich rozwój.

Cel: podniesienie kompetencji nauczycieli Przedszkola miejskiego nr 15 w Pabianicach w zakresie dostosowywania efektywnych metod i form pracy proponowanych w różnych koncepcjach pedagogicznych ukierunkowanych na aktywność i wszechstronny rozwój dziecka oraz wykorzystanie nabytych umiejętności w codziennej pracy z dzieckiem.

Wniosek z realizacji KWP:

W placówce dokonano zmiany w zakresie wykorzystywanych w toku zajęć dydaktycznych metod i koncepcji, wzbogacając ich paletę o: edukację przez ruch, aktywne słuchanie muzyki, metodę C. Orffa, techniki dramy, metodę ruchu rozwijającego.

Rodzice uczestniczyli w organizowanych przez nauczycieli w ramach KWP warsztatach i zajęciach otwartych.

Rekomendacje:

Dalsze zaangażowanie nauczycieli we włączanie metod i koncepcji pedagogicznych aktywizujących dzieci i pozytywnie wpływających na ich rozwój.

Informowanie i włączanie rodziców do wspólnych z dziećmi zabaw i ćwiczeń zaczerpniętych ze szkoleń warsztatowych.

3. 2016-2017 – **Budowa koncepcji pracy przedszkola.**

Cel: Przedszkole wypracuje własną koncepcję pracy przy zaangażowaniu całej społeczności przedszkolnej.

Wnioski z realizacji KWP:

Nauczyciele:

- poznali sposób tworzenia koncepcji pracy placówki i procedury związane z jej tworzeniem
- w proces tworzenia koncepcji zaangażowali całą społeczność przedszkolną (pracowników niepedagogicznych, rodziców, nauczycieli zajęć dodatkowych), instytucje współpracujące (szkoły podstawowe, biblioteki, PODNiDM, PP-P, muzeum).
- opracowali roczne plany pracy przedszkola zgodne z koncepcją i priorytetami MEN.

Rekomendacje:

- Realizacja, ewaluowanie i modyfikowanie koncepcji pracy placówki we współpracy z rodzicami.
- Informowanie rodziców dzieci o dokonanej zmianie i pracy przedszkola na rzecz dziecka, włączanie rodziców do działań na rzecz przedszkola.
- Wypracowanie narzędzi do prowadzenia obserwacji i diagnozy dziecka w wieku przedszkolnym.

4. W grudniu 2017 roku dyrektor przedszkola zawarła porozumienie z PODNiDM w sprawie KWP w obszarze „**Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym**”.

Przeprowadzona przez ośrodek diagnoza wykazała następujące potrzeby placówki:

- opracowanie rozwoju dziecka 3, 4, 5, 6 letniego,
- opracowanie arkusza obserwacji dziecka w wieku przedszkolnym oraz diagnozy dotyczącej gotowości szkolnej dziecka,
- doskonalenie kompetencji nauczycieli dotyczących opracowania arkuszy diagnostycznych, kart obserwacji dziecka.

W ramach KWP rada pedagogiczna uczestniczyła w następujących szkoleniach i konsultacjach prowadzonych przez psychologa z Poradni Psychologiczno-Psychologicznej w Pabianicach p. E. Kudanowską:

- „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym” (wykład i dyskusja) cz. I.
- „Rozwój dziecka w wieku 3,4,5,6 lat w różnych sferach” cz. II.
- „Podstawy teoretyczne metod badawczych”. cz. III .
- „Opracowanie arkuszy obserwacji i diagnozy dziecka” .
- „Opracowanie narzędzi badawczych do obserwacji i diagnozy” .
- Konsultacje zespołowe dla nauczycieli oraz dyrektora przedszkola dotyczące podsumowania szkolenia – prezentacji kart obserwacji i narzędzi badawczych.
- Spotkanie w sprawie ostatecznej wersji opracowanych arkuszy (kart obserwacji) i narzędzi badawczych.

Zadania zrealizowane w ramach KWP:

- Opracowanie kart obserwacji dziecka 3,4,5,6 letniego oraz narzędzi badawczych.
- Sprawdzenie w praktyce poprawność opracowanych dokumentów.
- Opracowanie w zespołach materiały pn. „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym”.
- Monitorowanie przez dyrektora działań podejmowanych w ramach rocznego planu wspomagania.

Wnioski z realizacji KWP:

Potrzeby nauczycieli wynikające z diagnozy placówki zostały zaspokojone.

Nauczyciele poznali sposób tworzenia, opracowania kart obserwacji/diagnozy dziecka oraz narzędzi badawczych, umiejętnie dokonują obserwację dziecka.

Rekomendacje do dalszej pracy po zakończeniu wspomagania:

1. Dalsza praca nad monitorowaniem rozwoju dziecka.
2. Doskonalenie wykorzystania wiedzy i umiejętności dotyczących obserwacji dziecka oraz wykorzystania narzędzi badawczych.
3. Kontynuacja zaangażowania nauczycieli w doskonalenie zawodowe wpłynie na:
 - umiejętności metodyczne i merytoryczne w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym,
 - odpowiedzialność nauczycieli za realizację zadań,
 - na zróżnicowanie w podejściu do dziecka, zgodnie z ich potrzebami i możliwościami rozwojowymi.

Wszystkie działania podejmowane w ramach wspomaga wpłynęły pozytywnie na jakość procesu edukacyjnego. Nauczyciele rozumieją potrzebę pracy w zespołach, dostrzegają swój wpływ i odpowiedzialność za efekty podejmowanych działań, potrzebę ścisłej współpracy z rodzicami oraz szeroko pojętym środowiskiem. Umiejętnie komunikują się między sobą, potrafią rozmawiać z rodzicami udzielając informacji o dziecku, rozwiązując wraz z nimi pojawiające się problemy wychowawcze. Poznali bądź przypomnieli sobie wiadomości dotyczące metod aktywizujących oraz sposoby ich wykorzystania w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym. Kompleksowe wspomaganie dotyczące diagnozy wpłynęło na podniesienie poziomu umiejętności nauczycieli w zakresie prowadzenia obserwacji dziecka, stosowania odpowiednich metod obserwacji, opracowania i wykorzystania narzędzi badawczych.

Podsumowując nasz udział w kompleksowym wspomaganium uważamy, że największym atutem tak zorganizowanego doskonalenia jest to, że jego tematyka wynika z potrzeb placówki i nauczycieli, uczestniczą w nim wszyscy nauczyciele zatrudnieni w placówce, nabyte wiadomości i umiejętności są wykorzystywane w praktyce.

„Doświadczenia z realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach”

Droga do rozwoju placówki, jaką podążyliśmy wspólnie z dyrektorem i nauczycielami Przedszkola Miejskiego nr 15 w Pabianicach podczas realizacji kompleksowego wspomagania w obszarze „Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym”, została wytyczona przez wcześniejsze procesy, jakie przeprowadziłyśmy w tej placówce. Potrzeba jego realizacji zrodziła się podczas ostatniego spotkania z radą pedagogiczną, które poświęcone było prezentacji sprawozdania z realizacji poprzedniego procesu kompleksowego wspomagania. Wtedy wśród wniosków końcowych znalazła się kwestia zaspokojenia potrzeby dalszego doskonalenia nauczycieli w tworzeniu narzędzi badawczych, w tym narzędzi do diagnozy i obserwacji rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym. Tym samym grono pedagogiczne podjęło decyzję o kontynuacji kompleksowego wspomagania, uznanego przez nauczycieli tego przedszkola za efektywną formę doskonalenia zawodowego i szansę rozwoju placówki. W ten sposób Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach rozpoczął realizację czwartego już procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach, kierując się w swych działaniach przesłaniem: „wspomagamy, aby inni wciąż chcieli być wspomagani”.

Na etapie diagnozy i planowania procesu wykonałyśmy następujące zadania:

1. Ocena zasobów placówki oraz diagnoza potrzeb przedszkola i jego środowiska lokalnego;
2. Zawarcie porozumienia, powierzenie funkcji animatora, analiza dokumentów przedszkola, organizacja współpracy;
3. Warsztat diagnostyczny – rozwojowy w placówce;
4. Opracowanie programu kompleksowego wspomagania dla przedszkola oraz jego omówienie i zatwierdzenie.

Za główny cel udzielanego wsparcia założyliśmy, iż Przedszkole nr 15 w Pabianicach będzie posiadało i wykorzystywało własne arkusze i narzędzia badawcze do obserwacji i diagnozy dziecka w wieku przedszkolnym. Postawiliśmy sobie także do realizacji kilka celów szczegółowych, a mianowicie:

- Nauczyciele opracują kompendium wiedzy dot. rozwoju dziecka 3, 4, 5, 6 letniego w oparciu o najnowsze wyniki badań;
- Nauczyciele opracują nowoczesne arkusze obserwacji dziecka w wieku przedszkolnym oraz arkusze diagnozy dotyczącej gotowości szkolnej dziecka;
- Nauczyciele opracują narzędzia badawcze do obserwacji i diagnozy dziecka w wieku przedszkolnym;
- Nauczyciele będą efektywnie wykorzystywali w swojej pracy opracowane wspólnie arkusze obserwacji i diagnozy oraz narzędzia badawcze do obserwacji i diagnozy dziecka w wieku przedszkolnym
- Praca nauczycieli w zespołach oraz wzajemna współpraca tych zespołów rozwinię u poszczególnych nauczycieli umiejętność komunikacji, rozwiązywania problemów oraz pracy w grupie.

Etap doskonalenia w tym wspomaganie nie był krótki, zrealizowaliśmy bowiem zgodnie z planem aż pięć czterogodzinnych szkoleń warsztatowych z udziałem eksperta zewnętrznego, których celem było zaktualizowanie wiedzy nauczycielek na temat: rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym we wszystkich sferach życiowych oraz tworzenia i wykorzystywania narzędzi badawczych do obserwacji i diagnozy dziecka.

Najwięcej uwagi w realizacji tego procesu wspomagania poświęciliśmy wdrażaniu, na etapie którego zorganizowałyśmy konsultacje dla nauczycieli z ekspertem oraz monitorowałyśmy i wspierałyśmy pracę zespołów zadaniowych. Praca własna nauczycieli w tym procesie wspomagania, która objęła łącznie 216 godzin dydaktycznych, była monitorowana przez panią dyrektora przedszkola poprzez systematyczne odnotowywanie działań poszczególnych nauczycieli i zespołów zadaniowych w karcie monitorowania programu wspomagania.

Efektami działań wdrożeniowych nauczycielek stały się:

- przygotowane materiały na temat „Rozwój dziecka w wieku 3,4,5,6 lat w różnych sferach”;
- opracowane karty obserwacji dzieci 3, 4, 5, 6-letnich oraz narzędzia badawcze;
- przeprowadzone obserwacje i diagnozy wstępne dzieci z wykorzystaniem opracowanych arkuszy (kart obserwacji) i narzędzi badawczych.

Oceny efektywności zrealizowanych działań dokonałyśmy na podstawie ankiet wypełnionych przez nauczycielki, które na pytanie o umiejętności nabyte lub udoskonalone w procesie wspomagania wykorzystują w praktyce szkolnej, odpowiedziały:

- umiejętność opracowania arkuszy obserwacji;
- umiejętność opracowania narzędzi badawczych;
- uaktualnienie/przypomnienie/utrwalenie/usystematyzowanie wiadomości nt. rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym;
- badanie umiejętności dziecka;
- opracowanie materiału nt. rozwoju dziecka.

Przeprowadzone przez nas badanie ewaluacyjne wykazało, iż najistotniejsze zmiany, jakie zaistniały w przedszkolu w wyniku realizacji tego programu wspomagania to zwiększenie uwagi w codziennej pracy nauczycielek na możliwości rozwojowe oraz indywidualne potrzeby dziecka, a także na jego poziom rozwoju emocjonalnego.

Współpraca z dyrektorem i nauczycielami Przedszkola Miejskiego nr 15 w Pabianicach podczas realizacji tego programu wspomagania była dla nas dużą przyjemnością, a nabyte doświadczenie wykorzystamy z powodzeniem w swojej dalszej pracy zawodowej.

Dziś dyrektor i nauczyciele Przedszkola Miejskiego nr 15 w Pabianicach, po ukończeniu czwartego programu, są świadomi tego, iż wykorzystują wspomaganie jako proces systemowego doskonalenia zawodowego. Jest to także droga do rozwoju przedszkola, którą przemierzali w towarzystwie rodziców oraz pracowników Powiatowego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach. Za co bardzo serdecznie dziękujemy.

„Rozwój dziecka 3 letniego”

Materiał z cyklu „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym” opracowany przez nauczycielki w trakcie realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach w obszarze „Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym”

Rozwój fizyczny:

Budowa ciała

- Typ budowy małego dziecka: duża głowa, długi tułów, krótkie kończyny, słabe i mało wydolne stopy, niepełne uformowanie naturalnych krzywizn kręgosłupa.
- Mięśnie słabe, a włókna cienkie i delikatne.
- Dobrze pracują mięśnie tułowia.
- Słabo wykształcone pasemka mięśni dłoni i płaców

Rozwój motoryczny dziecka 3- letniego:

- nieporadność ruchowa polegająca na włączaniu dodatkowych ruchów, które są zbędne przy wykonywaniu danej czynności, są to tzw. psychoruchy.
- trudności w wykonywaniu czynności skomplikowanych, łączących w sobie kilka form ruchu, np. rozwinąć cukierka w biegu.
- dziecko doskonali prakcję - ruchy narzędziowe.
- 3 latka mężczy jednostajna pozycja i monotony ruch.

Rozwój psychiczny

Rozwój moralny (wyróżnia się 2 fazy rozwoju moralnego: heteronomiczną i autonomiczną)

U dzieci 3 letnich występuje faza heteronomiczna – faza przymusu i zewnętrżności; dziecko w procesie naśladownictwa przejmuje od rodziców wartości i normy kierując się obawą przed nagana lub karą, utratą miłości rodziców i wymuszonym posłuszeństwem; traktuje reguły jako rzeczy zewnętrzne i ustalone raz na zawsze.

Fazy myślenia u 3 latków:

Faza sensoryczno – motoryczna – sytuacyjność, bezpośrednia łączność z działaniem i spostrzeganie tego, co konkretnie towarzyszy danej chwili; ograniczenie myślenia do „tu i teraz”, stopniowy rozwój rozumienia stałości przedmiotu. Dziecko musi doświadczać świata wszystkimi zmysłami. Nie ma umiejętności wytworzenia sobie obrazu np. klocków – potrzebuje pomocy dorosłych. Spostrzega w sposób całościowy (tzw. synkretyzm). Nie potrafi doprowadzić do analizy szczegółowej przedmiotu. Spostrzeganie jest globalne (składa obrazek , odtwarza po dorosłych). Dziecko w tym wieku ma kłopot z ujmowaniem wielkości i proporcji. Powoli zaczyna pojawiać się faza konkretno – wyobrażeniowa czyli dokonywanie operacji umysłowych oderwanych od bezpośredniego spostrzegania, oparte na wyobrażeniach, odwoływanie się do zmysłów.

Dziecko uczy się poprzez naśladowanie.

Trzylatek jest w stanie nauczyć się krótkiego wierszyka, piosenki, skoncentrować się na rysowaniu, malowaniu. Ma słabą orientację w przestrzeni. Nadal słaba jest orientacja w czasie. Inaczej niż dorośli przebiega orientacja w przestrzeni, co jest związane z rozwijaniem się dopiero tych funkcji

Rozwój społeczny

Trzylatek jest coraz bardziej otwarty na współpracę. Teraz chętniej nawiązuje pierwsze znajomości, słowami próbuje wyrażać swoje emocje. W coraz większym stopniu staje się członkiem społeczeństwa, potrzebuje grupy. Dzieci w tym wieku bardzo tęsknią za domem. Nowością w rozwoju społecznym jest to, że trzylatek zaczyna zawierać przyjaźnie, ale jeszcze najczęściej bawi się indywidualnie. Inne dzieci traktuje przedmiotowo (tak jak zabawki). Do rówieśnika zwracają się po to, by zabrać mu zabawkę, którą sam się chce bawić. Zabawa polega na naśladowaniu innego dziecka. Może się zdarzyć, że na chwilę podzieli się zabawką z innym dzieckiem, robi coś miłego dla innej osoby. Nie należy jednak oczekiwać, że tak będzie postępować

Rozwój emocjonalny:

3- latek:

- Stopniowo przyswaja reguły pozwalające funkcjonować w grupie
- Rozumienie językowych zasad społecznych i słownictwa nazywającego emocje
- Rozpoznawanie i przeżywanie nieznanymi do tej pory emocji.
- Dziecko nie potrafi ukrywać, udawać ani kontrolować swoich emocji.
- Stany emocjonalne dziecka charakteryzują się krótkotrwałością, gwałtownością i dużą zmiennością; dziecko z jednego stanu uczuciowego przechodzi szybko w drugi, często skrajny (tzw. labilność emocjonalna).
- Trzylatka cechuje duża wrażliwość emocjonalna na sytuacje społeczne; w tym okresie silnie przeżywa wszelkie konflikty w rodzinie, między rodzicami, uczucia smutku, złości rodzica, opinię o sobie samym tworzy na podstawie tego, jak go traktują inni.
- Potrafi w prostych słowach opowiadać o swoich problemach,
- Umie inicjować działanie: określa cel swojego działania np. „, ja chcę iść na spacer” lub obiekt swych pragnień „, kup mi tę zabawkę”.
- Dzieci trzyletnie chętnie bawią się samotnie lub we dwójkę. Nie potrafią jeszcze bawić się razem. Myślą egocentrycznie.
- 3,5-latek ma silną potrzebę rozładowywania emocji, może pomagać w tym sobie mruganiem powiekami, dłubaniem w nosie, przestępowaniem z nogi na nogę, ssaniem palca.
- Potrafi być zazdrosny. Żąda wyłączności – chodzi tu zwłaszcza o relacje w rodzinie. Właściwie nieustannie szuka potwierdzenia miłości i skupienia na nim uwagi.
- Lęki: Dominują lęki wizualne – potwory, czarownice, duże zwierzęta, ale też ciemność, złodzieje, policjanci.

Mowa dziecka w wieku przedszkolnym: 3 latek wchodzi w okres zdania.

Początkowo dziecko wypowiada zdania bardzo proste, zbudowane z dwóch lub trzech wyrazów – bez zastosowania żadnych zasad gramatycznych (np. mama lala – co oznacza ja chcę lalkę). Stopniowo wzrasta wyraźnie długość dziecięcych wypowiedzi. Różnice związane z płcią –

zazwyczaj dziewczynki tworzą dłuższe wypowiedzi niż chłopcy. W wieku 3 lat dziecko wymawia na ogół wszystkie samogłoski ustne i nosowe. W wieku 3 lat dziecko mówi przeciętnie 1000 słów (ilościowe bogacenie się słownika.) Dziecko zaczyna budować pierwsze zdania, w wypowiedziach pojawiają się końcówki fleksyjne, rzeczowniki i czasowniki. Obok spółgłosek p, b, m pojawiają się zmiękczenia pi, bi, mi. Pod koniec 3 r.ż. mogą pojawić się głoski s, z, c, dz, a nawet sz, ż, cz, dż. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem bywają zastępowane innymi – łatwiejszymi. Mowę dziecka 3 letniego cechuje zmiękczenie głosek (s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż są często wymawiane jako ś, ź, ć, dź.) Głoska r może być pomijana lub zastępowana inną np. j, ł. Zamiast głoski f występuje ch i odwrotnie. Grupy spółgłoskowe są uproszczone w nagłosie jak i w śródgłosie – brak wyraźnych końcówek w wyrazach. Dziecko wie, jak dana głoska powinna brzmieć, ale nie umie jej jeszcze wypowiedzieć. W tym wieku może występować swoista mowa dziecięca: przestawki głosowe, opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej, zniekształcenie oraz tworzenie wyrazów ze skrzyżowania dwóch słów, nieprawidłowa odmiana. W miarę doskonalenia mowy pojawiają się coraz częściej przymiotniki i przysłówki – świadczą one o umiejętności dostrzegania cech przedmiotów i czynności. Dziecko 3 – letnie używa zdań pytających i rozkazujących. Jest zrozumiałe w swoich wypowiedziach.

Ogólne informacje:

- Pierwszym rozpoznawanym kształtem 3 latka jest koło. Próba rysowania kształtu jest dla dziecka trudna – dzieci często nie zamykają figury.
- Cechą uwagi jest mimowolność
- Mimowolnie się uczy
- Dziecko 3 – letnie często bywa wstydliwe
- Wzrost samodzielności i zaradności następuje w wieku 3 – 4 lat
- W tym wieku u dzieci pojawia skłonność do zabaw konstrukcyjnych, manipulacyjnych, tematycznych.
- Wyobraźnia jest mimowolna – dzieci często opowiadają abstrakcyjne, luźne historie.

Czynności, które powinien umieć wykonać 3- latek:

- jedzenie widelcem;
- budowanie mostu z klocków, prostych budowli;
- rysowanie koła;
- podejmowanie próby nacinania;
- bazgranie;
- układanie puzzli 2,3 – 4 elementowych;
- łączenie przedmiotów w kategorie;
- włączanie się w prostą zabawę z dorosłym;
- korzystanie z toalety;
- mycie zębów;
- przebieranie się

Źródła opracowania:

1. Bee H., Psychologia rozwoju człowieka, Zysk i S-ka, Poznań 2004 r.
2. Brazelton T. B., Emocjonalny i fizyczny rozwój twojego dziecka przez pierwsze lata życia: punkty zwrotne, Amber, Warszawa 2002 r.

3. Demelowa G., Elementy Logopedii, WSiP, Warszawa 1979 r.
4. Harwas- Napierała B., J. Trempała, Psychologia rozwoju człowieka, PWN, Warszawa 2009 r.
5. Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Wydawnictwo lubelskie, Lublin 1966 r.
6. Piaget J., Studia z psychologii dziecka, PWN, Warszawa 1966 r.
7. Pytlarczyk J., Program wychowania przedszkolnego „W kręgu zabawy“
8. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego, WSiP, Warszawa 1992 r.
9. Maria Przetacznik-Gierowska, Maria Tyszkowa Psychologia rozwojowa człowieka. tom I , wyd. 7, Warszawa 2018 r.
10. Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, red. M. Żebrowska, PWN, Warszawa 1986 r.
11. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego Rozp. MEN z dnia 14 lutego 2017 r.
12. Materiały ze szkolenia opracowane przez mgr E. Kudanowską, psycholog PP-P w Pabianicach

„Rozwój 4-latka”

Materiał z cyklu „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym” opracowany przez nauczycielki w trakcie realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach w obszarze „Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym”

W wieku czterech lat rozpoczyna się okres średniego dzieciństwa, który trwa do szóstego roku życia. Dziecko, które rozpoczyna ten etap życia charakteryzuje poziom rozwoju motorycznego i sensorycznego, umożliwiający mu poruszanie się w najbliższym otoczeniu i docieranie do interesujących je obiektów, traktowanych przez nie jako istniejące realnie.

Rozwój somatyczny i aktywność ruchowa.

Dziecko wkraczające w okres średniego dzieciństwa swobodnie porusza się chodząc i biegając, jest dość samodzielne w zakresie samoobsługi. Zmiany wzrostu i wagi ciała są znacznie mniejsze niż do tej pory. Następuje wydłużenie ciała pod wpływem szybszego rośnięcia kończyn. W tym okresie obserwuje się wzrost sprawności motorycznej, pojawiają się nowe umiejętności, proste ruchy łączone są w kombinacje ruchowe. Dziecko czteroletnie odczuwa dużą potrzebę ruchu. Nie potrafi długo skupić się na wykonywanej czynności, dlatego często zmienia rodzaje zajęcia i pozycje w zabawie. W zakresie motoryki małej jest samodzielne w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, czynnościach higienicznych.

Sprawność ruchowa

- ustawia się w parach, kole, rzędzie, gromadce, rozsypce;
- wspina się na drabinki oraz różne sprzęty;
- zachowuje równowagę przy chodzie po ławeczce;
- wchodzi i schodzi po schodach krokiem naprzemiennym;
- sprawnie kopie i rzuca piłkę;
- łapie piłkę przyciskając do siebie;
- podskakuje obunóż;
- przeskakuje przez przeszkodę i zeskakuje z niej.

Samodzielność

- załatwia potrzeby fizjologiczne;
- potrafi wytrzeć sobie nos;
- prawidłowo posługuje się sztućcami (łyżka, widelec);
- samodzielnie myje ręce;

- podejmuje próby zapinania guzików i zasuwania suwaków;
- ubiera się samodzielnie w podstawową garderobę;
- podejmuje próby przekładania ubrania na prawą stronę.

Sprawność manualna

- rysuje prawą ręką, lewą ręką lub oburącz;
- zamalowuje powierzchnię kartki lub jej wyznaczony fragment (bez precyzyjnego trzymania się w ramach wyznaczonych granic);
- podejmuje próby wypełniania konturów przedmiotów na dużych obrazkach;
- podejmuje próby cięcia papieru nożyczkami;
- odwzorowuje linie, koło, kwadrat lub prostokąt i krzyżyk,
- rysuje po śladzie,

Rozwój społeczny

Dla dziecka w wieku przedszkolnym uczenie się jest zabawą. Szczególnie ważne są zabawy w role, które pozwalają odkrywać reguły związane z daną rolą. Zabawa kształtuje rozumienie przez dziecko społecznych ról dorosłych - rodzinnych, zawodowych. W wieku 3-6 lat stabilizują się zabawy samotne i równoległe, które zajmują połowę czasu przeznaczonego na zabawy. Wzrasta również poziom empatii rozumienia stanów emocjonalnych innych osób, dlatego dziecko jest bardziej skłonne odpowiadać prospołecznie na zmartwienia dzieci, z którymi weszło w koleżeńskie relacje. W wieku przedszkolnym dziecko zawiera przyjaźnie, przyjaciel jest wyróżniany jako partner zabawy, dzieli się zabawkami, częściej niż do innych kierowane są prośby, pozdrowienia. Przyjaciele częściej przebywają ze sobą, rozmawiają, patrzą na siebie. Przyjaźnie zawierane w wieku przedszkolnym są zwykle nietrwałe, a niektóre dzieci zwykle agresywne, bardziej egoistyczne, mają trudności z zawieraniem przyjaźni.

Dziecko czteroletnie lepiej rozumie emocje własne i innych osób, zdobywa dopiero umiejętność opanowania własnych emocji (potrafi uspokoić się do 15 minut), właściwie ocenia przyczyny podstawowych reakcji emocjonalnych, jednak zwraca uwagę raczej na czynniki zewnętrzne wywołujące emocje niż wewnętrzne.

W tym wieku dziecko przeżywa różnego rodzaju lęki. Przeważają lęki słuchowe, np. odgłosy silników oraz lęk przed ciemnością, wyjściem matki. Rozładowanie napięć emocjonalnych odbywa się np. przez ssanie palca podczas snu, pobudzenie motoryczne, pobudzenie werbalne, celowe koślawienie języka, używanie brzydkich słów. Występują lęki i koszmary senne, potrzeba oddawania moczu podczas podniecenia emocjonalnego, ból brzucha, a nawet wymioty w momencie stresu.

Dziecko przejawia następujące działania i umiejętności:

- łatwo nawiązuje kontakt z rówieśnikami;
- szuka pomocy nauczycielki w sytuacjach konfliktowych;
- szybko reaguje na polecenia nauczycielki;
- posługuje się zwrotami grzecznościowymi: proszę, dziękuję, przepraszam;

- rozumie i respektuje zasady społeczne obowiązujące w grupie;
- uczestniczy w zabawach tematycznych i grach z regułami;
- początki umiejętności współdziałania;
- pojawiają się nowe emocje, głównie wstyd, zakłopotanie, duma i zazdrość;
- próbuje nazywać emocje swoje i innych.

Negatywne zachowania dziecka

Czterolatki uwielbiają przeciwstawiać się poleceniom rodziców. Nie skutkują nawet kary/brak nagrody. Chłopcy są bardziej agresywni niż dziewczynki, bardziej skłonni bić się, popychać, obrażać, grozić.

Procesy poznawcze

W wieku czterech lat dziecko odróżnia pismo od tego, co nim nie jest. Potrafi kopiować koło, krzyżyk, szyny, umiarkowanie dokładnie kopiuje kształty prostych liter. Wzrasta zdolność rozróżniania barw i ich odcieni, wzrasta wrażliwość słuchowa. Poprawnie podaje kolejność zdarzeń i ujmuje je jako przewidywalne. Czterolatek wykazuje zainteresowanie literami i cyframi, czasem zaskakuje umiejętnością liczenia. W miarę dojrzewania dziecko zapamiętuje coraz większą liczbę liter, słów, cyfr. Dziecko rysuje to co widzi w danym obiekcie, najczęściej są to uproszczone rysunki, które przypominają elementy rzeczywistości. Dziecko w tym wieku ma tendencje do tworzenia neologizmów, stosując poprawnie reguły gramatyczne. Coraz częściej odróżnia opowiadania od innych form wypowiedzi. Doskonali się struktura opowiadania dziecka, wprowadza opisy czasu, wzrasta umiejętność prowadzenia dialogów. Szczególną rolę w rozmowie odgrywają pytania, które służą nawiązywaniu i podtrzymywaniu kontaktu oraz zdobywaniu informacji. Tendencja do zadawania pytań zwiększa się wraz z wiekiem i największa jest w 4 i 5 roku życia. Jest to wiek pytań. Wyobraźnia wydaje się nie mieć w tym wieku żadnych granic. Dziecko wymyśla towarzyszy zabaw i różne wymyślone historie, granica między rzeczywistością, a fikcją jest bardzo płynna.

Spostrzeganie wzrokowe

- identyfikuje obrazki tematyczne, atematyczne (abstrakcyjne, symbole);
- dostrzega różnice między dwoma obrazkami
- dobiera brakujące elementy;
- rozdziela według jednej cechy, w oderwaniu od innej;
- układa historyjki obrazkowe – 3-4 elementowe;
- naśladuje sekwencje czynności;
- naśladuje sekwencje zdarzeń (np. pantomima);
- naśladuje ułożenie wzorów tematycznych / atematycznych (rytmy);
- szereguje według wielkości, długości, nasycenia barwy;

- kontynuuje sekwencje tematyczne / atematyczne;
- nazywa i wyróżnia z ilustracji znane przedmioty, osoby, zwierzęta, wykonywane czynności.

Spostrzeganie słuchowe

- identyfikuje i rozróżnia dźwięki niejęzykowe;
- różnicuje niektóre głoski w słowach, podział na sylaby;
- różnicuje słowa.

Mowa

- wzrost kontaktów werbalnych z otoczeniem (dzieci dużo mówią - pytają, są ciekawe siebie i swojego otoczenia, co sprzyja nabywaniu słownictwa i nauce budowaniu zdań złożonych);
- zwiększa się zasób słownictwa;
- tworzy własne słowa, tzw. neologizmy dziecięce, np. bołam się = bałam się, zalampić = zapalić lampę;
- utrwalają się głoski s, z, c, dz, dziecko nie powinno ich zamieniać na ich zmiękczone odpowiedniki ś, ź, ć, dź;
- głoski sz, ż, cz, dż dziecko może wymieniać na s, z, c, dz - jest to tzw. seplenienie fizjologiczne;
- pojawia się głoska r, choć jej brak nie powinien jeszcze niepokoić;
- pojawia się hiperpoprawność – to znaczy, że dziecko zastępuje „stare” głoski nowo opanowanymi głoskami. dla przykładu: dziecko nauczyło się mówić „sz” lub „r” i wstawia je w słowa: zamiast „lala” mówi „rara”, zamiast „stół” mówi „sztół”;
- uważnie słucha opowiadań;
- potrafi przewidzieć dalszą część opowiadania;
- rozwiązuje proste zagadki o znanych przedmiotach, roślinach i zwierzętach;
- odtwarza wiersze i piosenki.

Edukacja matematyczna

- posługuje się określeniami odnoszącymi się do kierunków w przestrzeni (przód tył, góra– dół, przed siebie– za siebie, w bok);
- posługuje się określeniami odnoszącymi się do położenia przedmiotów w przestrzeni (daleko– blisko, daleko– bliżej, wysoko- nisko, wyżej– niżej) ;
- dokonuje globalnej oceny ilościowej, stosując określenia: mniej, więcej, tyle samo;
- stosuje określenia: cięższy, lżejszy;
- porównuje liczebność zbiorów łącząc w pary, posługuje się określeniem para;

- nazywa podstawowe figury geometryczne: koło, kwadrat, trójkąt;
- klasyfikuje przedmioty wg jednej lub więcej cech (przeznaczenia, wielkości, koloru);
- posługuje się liczebnikami 1-4;
- posługuje się określeniami: pusty, pełny;
- pamięta zbiór przedmiotów np. czterech i zauważa, którego brakuje;
- wyodrębnia i nazywa części ciała człowieka;
- rozróżnia i nazywa kolory podstawowe i pochodne.

Źródła opracowania:

1. Bee H., Psychologia rozwoju człowieka, Zysk i S-ka, Poznań 2004 r.
2. Brazelton T. B., Emocjonalny i fizyczny rozwój twojego dziecka przez pierwsze lata życia: punkty zwrotne, Amber, Warszawa 2002 r.
3. Demelowa G., Elementy Logopedii, WSiP, Warszawa 1979 r.
4. Harwas- Napierała B., J. Trempała, Psychologia rozwoju człowieka, PWN, Warszawa 2009 r.
5. Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Wydawnictwo lubelskie, Lublin 1966 r.
6. Piaget J., Studia z psychologii dziecka, PWN, Warszawa 1966 r.
7. Pytlarczyk J., Program wychowania przedszkolnego „W kręgu zabawy“
8. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego, WSiP, Warszawa 1992 r.
9. Maria Przetacznik-Gierowska, Maria Tyszkowa Psychologia rozwojowa człowieka. tom I , wyd. 7, Warszawa 2018 r.
10. Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, red. M. Żebrowska, PWN, Warszawa 1986 r.
11. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego Rozp. MEN z dnia 14 lutego 2017 r.
12. Materiały ze szkolenia opracowane przez mgr E. Kudanowską, psycholog PP-P w Pabianicach

„Rozwój psychofizyczny 5-latka”

Materiał z cyklu „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym” opracowany przez nauczycielki w trakcie realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach w obszarze „Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym”

5- latek jest bardzo aktywny, zarówno w sferze poznawczej, fizycznej, jak i emocjonalno-społecznej. Jest niesłuchanie energiczny, towarzyski i chętny do współpracy. Mamusia wciąż pozostaje w centrum jego wszechświata.

Pięć lat to wiek, kiedy dziecko z reguły jest stabilne emocjonalnie, choć wciąż nie bardzo rozumie, że inni ludzie mogą myśleć inaczej niż ono, no i wciąż - niestety – bywa małą chimera. Pięciolatek jest chłonny i ciekawy świata, dlatego zadaje mnóstwo pytań, zaczyna interesować się wieloma sprawami. Dlaczego? Kiedy? Po co?

Pięciolatek jest samodzielny – umie się rozebrać i ubrać, zapnie sam guziki i rozepnie suwak. Nie ma kłopotów z wykonywaniem prostych czynności higienicznych, sprawnie posługuje się łyżką i widelcem, używa też noża, choć jeszcze nie umie nim kroić jedzenia.

Dziecko pięcioletnie rozumie stawiane mu wymagania i stara się im sprostać. Lubi też pochwały i słowa uznania.

Dziecko jest bardzo sprawne fizycznie i nieustannie pozostaje w ruchu: biega, skacze, kuca, nawet podczas rysowania czy innych statycznych zajęć wciąż się rusza.

Pływanie, taniec czy zajęcia gimnastyczne z elementami sztuk walki wydają się być idealnym rozwiązaniem, ale jazda na rowerze, hulajnodze czy rolkach także powinna przypaść dziecku do gustu.

Prawidłowo rozwijające się dziecko potrzebuje zabawy naprzemiennej, tj. pracy w skupieniu i zabawy ruchowej. Dlatego warto zadbać o to, by w codziennym harmonogramie zajęć znalazły się obydwie formy zabawy. Ponieważ ruchy dłoni, palców, nadgarstków, czyli elementy motoryki małej, stają się coraz bardziej precyzyjne, dziecko z pewnością chętnie weźmie udział w zajęciach manualnych.

Dziecko ma kłopot z myśleniem abstrakcyjnym. Dla niego liczą się konkrety – jeśli czegoś nie widać, nie istnieje. Dlatego wciąż rozstania z mamą są dla niego dużym przeżyciem. Jeśli do tego dodać, że pięciolatek wciąż jest stabilny emocjonalnie...

Wprawdzie coraz lepiej rozumie emocje i wciąż doskonalą się w zakresie ich regulowania, niemniej wciąż jeszcze nie radzi sobie z nimi dość dobrze i okazuje je w sposób żywiołowy i gwałtowny. Podczas jednej zabawy może być uśmiechnięte i zadowolone, po czym obrazić się, znów się zainteresować i do zabawy powrócić, po chwili się pogniewać - i tak w kółko. Trudno za nim nadążyć.

Rozwój społeczny i emocjonalny

- Przyjacielski
- Związany emocjonalnie z mamą
- Chętny do współpracy
- Posłuszny
- Samodzielnie wymyśla zabawy
- Chętnie bawi się z dziećmi

- Bywa nieśmiały
- Lepiej panuje nad swoim zachowaniem
- Zależy mu na uznaniu dorosłych
- Pokazuje uczucia
- Stara się zrealizować cel, który sobie postawił, np.: zbudowanie wieży z klocków
- Lubi przebywać w domu
- Czasem krytykuje lub zawstydzia inne dzieci, wytykając im błędy

Rozwój fizyczny i motoryczny

- Może tracić pierwsze mleczaki
- Rozróżnia prawą i lewą stronę
- Pisze parę liter
- Rysuje postać człowieka
- Używa sztućców, kroi nożem
- Jest sprawny fizycznie
- Wiąże buty
- Tworzy rozbudowane budowle z klocków
- Potrafi się umyć, ubrać, zjeść, skorzystać z toalety samodzielnie
- Jeździ na 4 kołowym rowerze, czasem na 2 kołowym
- Umie wycinać nożyczkami po zaznaczonej linii
- Koloruje obrazki nie wychodząc za linię
- Skacze na jednej lub drugiej nodze naprzemiennie

Rozwój intelektualny

- Jego mowa jest płynna i poprawna
- Zna dużo wyrazów
- Może czytać pojedyncze litery lub słowa
- Tworzy zdania złożone
- Rozpoznaje podstawowe kolory
- Zapamiętuje adresy i numery telefonów
- Liczy do 10
- Rozumie znaczenie przeciwieństw i podobieństw
- Rozumie znaczenia następstwa czasu , np. dziś , jutro, rano, wieczorem
- Zapamiętuje opowiadane historie i chce żeby je kontynuować
- Tworzy własne opowiadania
- Umie pogrupować przedmioty, np. wg. wielkości
- Jego zabawy są coraz bardziej rozbudowane
- Potrafi napisać cyfry od 1-5
- Potrafi napisać swoje imię

Źródła opracowania:

1. Bee H., Psychologia rozwoju człowieka, Zys i S-ka, Poznań 2004 r.
2. Brazelton T. B., Emocjonalny i fizyczny rozwój twojego dziecka przez pierwsze lata życia: punkty zwrotne, Amber, Warszawa 2002 r.
3. Demelowa G., Elementy Logopedii, WSiP, Warszawa 1979 r.
4. Harwas- Napierała B., J. Trempała, Psychologia rozwoju człowieka, PWN, Warszawa 2009 r.
5. Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Wydawnictwo lubelskie, Lublin 1966 r.
6. Piaget J., Studia z psychologii dziecka, PWN, Warszawa 1966 r.
7. Pytlarczyk J., Program wychowania przedszkolnego „W kręgu zabawy“
8. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego, WSiP, Warszawa 1992 r.
9. Maria Przetacznik-Gierowska, Maria Tyszkowa Psychologia rozwojowa człowieka. tom I , wyd. 7, Warszawa 2018 r.
10. Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, red. M. Żebrowska, PWN, Warszawa 1986 r.
11. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego Rozp. MEN z dnia 14 lutego 2017 r.
12. Materiały ze szkolenia opracowane przez mgr E. Kudanowską, psycholog PPP w Pabianicach

„Poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 6-letniego”

Materiał z cyklu „Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym” opracowany przez nauczycielki w trakcie realizacji procesu kompleksowego wspomagania w Przedszkolu Miejskim nr 15 w Pabianicach w obszarze „Diagnoza dziecka w wieku przedszkolnym”

Obszary rozwojowe sześciolatka

(zgodne z obowiązującą podstawą programową wychowania przedszkolnego)

1. **FIZYCZNY** obszar rozwoju dziecka 6-letniego
2. **EMOCJONALNY** obszar rozwoju dziecka 6-letniego
3. **SPOŁECZNY** obszar rozwoju dziecka 6-letniego
4. **POZNAWCZY** obszar rozwoju dziecka 6-letniego

FIZYCZNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA 6-LETNIEGO

- **Czynności higieniczne:** Zachowuje poprawną kolejność w czynnościach higienicznych, ekonomicznie korzysta z wody, środków czystości (mydła, pasty do zębów), papieru toaletowego;
- **Samoobsługa:** samodzielnie ubiera się i rozbiera wykorzystując różne zapięcia (sznurowadła, wiązania, guziki, suwaki, rzepy), porządkuje swoją odzież po przebraniu się; spożywa posiłki z użyciem sztućców, przeżuwa z zamkniętymi ustami, nie mówi z „pełną buzią”, zachowuje porządek wokół siebie w trakcie jedzenia, nie przeszkadza kolegom w spożywaniu posiłku;
- **Sprawność manualna:** posługuje się przy rysowaniu zawsze tą samą ręką i prawidłowo trzyma przybory (kredki, ołówek, nożyczki, pędzel), stosuje przy tym odpowiedni nacisk podczas rysowania, kreślenia znaków literopodobnych i pierwszych prób pisania;
- **Działalność konstrukcyjna:** inicjuje zabawy konstrukcyjne, tworzy budowle przestrzenne łącząc klocki różnych wielkości i kształtów za pomocą zaczepów czy skręcania elementów (np.: śrubkami)
- **Sprawność fizyczna:**
 - uczestniczy w aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela, w tym zabawach prowadzonych w sali bądź na zewnątrz;
 - ruchowych, rytmicznych, muzycznych, naśladowczych
 - bieżnych, orientacyjno – porządkowych z elementem równowagi, z elementem czworakowania, z elementem podskoku, z elementem celowania, toczenia i rzutu;

- wykorzystuje na miarę swoich możliwości w zabawach ruchowych i ćwiczeniach gimnastycznych poznane przybory (piłki, skakanki, szarfy, laseczki, woreczki, obręcze) oraz sprzęt gimnastyczny (ławeczki, drabinki itp.) i rekreacyjny (huśtawki, rower, hulajnoga)
- utrzymuje prawidłową postawę ciała kiedy stoi, siedzi na krześle, siedzi przy stole, chodzi, biega;
- **Gotowość do podjęcia nauki pisania i czytania:**
 - dziecko jest gotowe do podjęcia intensywnej nauki pisania i czytania poprzez następujące umiejętności:
 - wykonuje zabawy i ćwiczenia związane z doskonaleniem orientacji przestrzennej, ogólnej motoryki, sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo ruchowej, pamięci ruchowej i wzrokowej (przygotowanie do nauki pisania);
 - wykonuje zabawy i ćwiczenia związane z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców i udoskonalaniem chwytu pisarskiego: rysowanie figur po śladzie, odwzorowywanie obrazków, kształtów, lepi z mas plastycznych, wypełnia kontury kredką, farbą, plasteliną, wycina po linii prostej i falującej (koordynacja wzrokowo – ruchowa).

EMOCJONALNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA 6-LETNIEGO

- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje – radość, złość, strach, smutek (karty demonstracyjne przedstawiające mimikę człowieka w czasie przeżywania konkretnych emocji);
- podejmuje próby dzielenia się z innymi przeżywanymi emocjami i uczuciami (werbalnie i niewerbalnie);
- potrafi ocenić postępowanie swoje, kolegów, bohaterów bajek;
- podejmuje próby stosowania poznanych sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych;
- akceptuje nowe sytuacje, osoby, otoczenia, takie jak zmiana nauczyciela, przyjmowanie gości w przedszkolu;
- podejmuje na nowo działanie, pomimo przejściowych trudności i porażek;

SPOŁECZNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA 6-LETNIEGO

- Nawiązuje relacje rówieśnicze
- Współdziała zgodnie w zabawach i sytuacjach zadaniowych z innymi członkami grupy;
- Podejmuje próby samodzielnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych na drodze negocjacji;
- Identyfikuje się z: rodziną, narodem, grupą przedszkolną;
- Podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania, wie w jakich sytuacjach i komu można podać informacje na swój temat;
- Używa zwrotów grzecznościowych;
- Przestrzega zasad ustalonych w grupie podczas zabawy z rówieśnikami, zajęć

dydaktycznych, odpoczynku, pracach użytkowych, wykonuje obowiązki dyżurnego;

- Nazywa i rozpoznaje wartości i zachowania społeczne: szacunek do symboli narodowych;

POZNAWCZY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA 6-LETNIEGO

- **Spostrzeganie wzrokowe:** Uczestniczy w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej: opowiada co znajduje się na obrazku i interpretuje jego treść, układanie obrazka z części, odnajdywanie różnic na obrazkach, wskazywanie takich samych znaków graficznych;
- **Spostrzeganie słuchowe:** Uczestniczy w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej: układa obrazek z części, odnajduje różnice na obrazkach, wskazuje takie same znaki graficzne; słucha, odtwarza i tworzy muzykę z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku, śpiewa piosenki, rozpoznaje melodie, słucha muzyki;
- **Orientacja w schemacie własnego ciała i przestrzeni:** rozróżnia prawą i lewą stronę ciała, określa kierunki i ustala położenie przedmiotów do własnej osoby i do innych przedmiotów; orientuje się na kartce papieru; porusza się w przestrzeni w wyznaczonym kierunku *na przód, do tyłu, w prawo, w lewo*;
- **Wiedza o otoczeniu:**
 - nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie; zna nazwę kraju, w którym mieszka, oraz stolicy, rozpoznaje i nazywa symbole narodowe (godło, flaga hymn), wie, że Polska należy do Unii Europejskiej;
 - zna legendy wybranych regionów Polski;
 - posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu: *wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, popołudni, w nocy*; nazwami pór roku, dni tygodnia, miesięcy;
 - posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu: *wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, popołudni, w nocy*; nazwami pór roku, dni tygodnia, miesięcy;
 - wie czym zawodowo zajmują się jego rodzice;
- **Myślenie i wyobraźnia:** układa i rozwiązuje zagadki, udziela odpowiedzi na pytania i sam je zadaje, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, układa historyjki obrazkowe, opowiada je, dopowiada ich zakończenie, naśladuje za pomocą mimiki, gestów czy głosu wybrane zwierzęta lub przedmioty
- **Pamięć:** powtarza krótkie wierszyki i rymowanki; rozpoznaje litery i odczytuje krótkie wyrazy z poznanych liter drukowanych; podejmuje próby pisania wybranych liter i cyfr;
- **Zdolności matematyczne:**
 - liczy obiekty zachowując prawidłowy rytm liczenia, odróżnia liczenie błędne od poprawnego; przelicza elementy zbiorów i porównuje ich liczebność;
 - stosuje określenia : *mniej, więcej, tyle samo*; posługuje się liczebnikami porządkowymi i głównymi;

- rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 1;
- wykonuje działania dodawania i odejmowania w zakresie 10 przy użyciu konkretów;
- rozpoznaje modele monet i banknotów, porządkuje je, rozumie ich znaczenie;
- rozpoznaje kształty figur geometrycznych (kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt), klasyfikuje według wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia;
- **Nauka języka nowożytnego:** rozumie proste polecenia w języku obcym i reaguje na nie, uczestniczy w zabawach, używa prostych wyrazów i śpiewa piosenki w grupie.

Źródła opracowania:

1. Bee H., Psychologia rozwoju człowieka, Zysk i S-ka, Poznań 2004 r.
2. Brazelton T. B., Emocjonalny i fizyczny rozwój twojego dziecka przez pierwsze lata życia: punkty zwrotne, Amber, Warszawa 2002 r.
3. Demelowa G., Elementy Logopedii, WSiP, Warszawa 1979 r.
4. Harwas- Napierała B., J. Trempała, Psychologia rozwoju człowieka, PWN, Warszawa 2009 r.
5. Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Wydawnictwo lubelskie, Lublin 1966 r.
6. Piaget J., Studia z psychologii dziecka, PWN, Warszawa 1966 r.
7. Pytlarczyk J., Program wychowania przedszkolnego „W kręgu zabawy“
8. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego, WSiP, Warszawa 1992 r.
9. Maria Przetacznik-Gierowska, Maria Tyszkowa Psychologia rozwojowa człowieka. tom I , wyd. 7, Warszawa 2018 r.
10. Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, red. M. Żebrowska, PWN, Warszawa 1986 r.
11. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego Rozp. MEN z dnia 14 lutego 2017 r.
12. Materiały ze szkolenia opracowane przez mgr E. Kudanowską, psycholog PP-P w Pabianicach

Beata Hankiewicz, Grażyna Adamczyk, Dorota Chałaskiewicz, Grażyna Giernat, Maria Pawlak, Beata Spalka, Marta Włuka

„Przedszkole Miejskie nr 6 – refleksje na temat wspomagania”

Nauczyciele pracujący w Przedszkolu Miejskim Nr 6 kładą szczególny nacisk na dobre relacje z rodzicami. Docenili to wizytatorzy kuratorsjni podczas ewaluacji zewnętrznej, bardzo wysoko oceniając relacje rodzic-nauczyciel. W roku szkolnym 2016/2017 przeprowadzono ewaluację wewnętrzną w przedszkolu w obszarze współpracy z rodzicami. Określono mocne i słabe strony pracy przedszkola. Zachęciło to Radę Pedagogiczną do zgłoszenia placówki do Kompleksowego Programu Wspomagania Przedszkola organizowanego przez PODNiDM w Pabianicach.

Na pierwszym spotkaniu dokonano diagnozy potrzeb i możliwości placówki. Wykazało ono, iż należy:

- wzmacniać i uatrakcyjnić dalszą współpracę nauczycieli z rodzicami,
- budować między przedszkolem a rodzicami przyjazne relacje nastawione na świadomą współpracę w obszarze wspierania rozwoju dziecka,
- systematycznie i konsekwentnie komunikować się z rodzicami w ramach dobrej współpracy,
- umiejętnie rozwiązywać sytuacje trudne z wykorzystaniem technik i narzędzi mediacyjnych.

Podczas diagnozy potrzeb przedszkola wykorzystano informacje o placówce między innymi: plan nadzoru pedagogicznego, koncepcje pracy i rozwoju przedszkola oraz wnioski z warsztatu diagnostyczno-rozwojowego.

Celem ogólnym Kompleksowego Programu Wspomagania Przedszkola (KPWP) było umocnienie między przedszkolem a rodzicami partnerskich relacji nastawionych na realizację wspólnych przedsięwzięć oraz na świadomą współpracę w obszarze wspierania rozwoju dzieci i pomocy w rozwiązywaniu sytuacji trudnych wychowawczo.

Wytaczono też cele szczegółowe:

- podniesienie niezbędnych dla nauczycieli kompetencji w zakresie komunikacji interpersonalnej w relacji nauczyciel-uczeń,
- nabycie umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych wychowawczo w relacjach z rodzicami, z wykorzystywaniem technik i narzędzi mediacyjnych,
- poznanie wzajemnych potrzeb i oczekiwań rodziców i nauczycieli
- poznanie przez nauczycieli i rodziców różnorodnych form, integracji i komunikacji przedszkole-rodzice,

- opracowanie i wdrożenie efektywnej współpracy RR z nauczycielami i dyrekcją przedszkola,
- opracowanie narzędzi do ewaluacji współpracy przedszkola z rodzicami.

Spotkanie z ekspertem i osobą wspomagającą pozwoliło skonstruować Plan Kompleksowego Wspomagania Przedszkola. W ramach jego realizacji ustalono tematykę szkoleń oraz zaplanowano następujące zadania:

- aktywny udział w szkoleniach, spotkaniach, konsultacjach i warsztatach oraz praca na platformie z ekspertem,
- wdrażanie nowych umiejętności do praktyki zawodowej (opracowanie stosownych dokumentów wynikających z tematyki wspomagania).

W ramach kompleksowego planu wspomagania odbyły się:

- Warsztat metodyczny dla rodziców poszczególnych grup przedszkolnych z udziałem nauczycieli *„Współpraca przedszkola z rodzicami – potrzeby i oczekiwania rodziców i nauczycieli*

- Konsultacje z ekspertem

- Warsztaty metodyczne dla nauczycieli *„Komunikacja interpersonalna - udzielanie informacji zwrotnej, metody i techniki rozmów indywidualnych z rodzicami”, „Narzędzia mediatora – uniwersalne narzędzia komunikacyjne w zakresie budowania zrozumienia, docierania do potrzeb, szukania rozwiązania”, „Mediacje i negocjacje w przedszkolu. Przykłady dobrych praktyk”*.

Udział Kadry Pedagogicznej Przedszkola Miejskiego nr 6 w Pabianicach w Kompleksowym Wspomaganiu Przedszkola w obszarze współpracy z rodzicami umożliwił nauczycielkom:

- spojrzeć z innej perspektywy na przedszkole w XXI wieku i zmiany zachodzące w obszarze komunikacji i stosunków interpersonalnych
- wypracować metody zachowania w sytuacjach problemowych
- udoskonalić komunikację na linii nauczyciel-rodzic oraz pogłębić wiedzę z tego zakresu
- asertywnie budować pozytywne relacje z rodzicami,
- dzielić się doświadczeniami, poszukiwać nowych rozwiązań
- kontynuować szkolenia dotyczącego komunikacji i mediacji

Przystąpienie do programu budziło w nas wiele obaw. Poświęciliśmy na to dużo czasu i energii, jednak stwierdzamy, że było warto. Udział w KPWP umocnił nasze partnerskie relacje z rodzicami, pozwolił na realizację wspólnych przedsięwzięć w obszarze wspierania rozwoju dzieci i pomógł w rozwiązywaniu sytuacji problemowych.

„Jaka zmiana? - kompleksowe wspomaganie w Przedszkolu Miejskim nr 6 w Pabianicach”.

Wstęp, czyli nadzieja na zmianę.

Dyrektor Przedszkola Miejskiego nr 6 w Pabianicach decydując się skorzystać z oferty Powiatowego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli i Doradztwa Metodycznego w Pabianicach w zakresie realizacji w placówce programu kompleksowego wspomagania, liczyła na realną zmianę w obszarze współpracy z rodzicami mimo, iż dotychczasowa współpraca z rodzicami układała się bardzo dobrze i została wysoko oceniona podczas ewaluacji zewnętrznej. Stworzone w przedszkolu warunki umożliwiają rodzicom wpływ na kierunki i formy pracy placówki. Dzięki wspólnym działaniom dyrekcji, pracowników i rodziców przedszkole zmieniło swój wizerunek stając się z "przedszkola na dołku" - Przedszkolem "W Dolinie Tęczy". Rodzice wysoko cenią sobie tworzoną w przedszkolu atmosferę, dobre relacje nauczycieli z rodzicami i dziećmi, dyskrecję nauczycieli, umiejętność integrowania grupy oraz kreatywność dzieci i nauczycieli. Poza tym rodzice wspierają przedszkole w organizacji licznych uroczystości i akcji charytatywnych.

Proces wspomagania w PM nr 6 rozpoczęliśmy od analizy dostępnych informacji o przedszkolu, a następnie przeprowadziłyśmy wywiad z dyrektorem oraz przeanalizowałyśmy udostępnione nam dokumenty. Ta wstępna diagnoza oraz przeprowadzony warsztat diagnostyczno-rozwojowy pozwoliły nam wykazać następujące potrzeby placówki:

- wzmocnienie i uatrakcyjnienie dalszej współpracy nauczycieli z rodzicami,
- zbudowanie między przedszkolem a rodzicami przyjaznych relacji nastawionych na świadomą współpracę w obszarze wspierania rozwoju dziecka,
- wdrożenie systematycznej i konsekwentnej komunikacji z rodzicami,
- nabycie przez nauczycieli umiejętności komunikacji z rodzicami w sytuacjach trudnych wychowawczo, w tym wykorzystania technik i narzędzi mediacyjnych.

Za główny cel wspomagania postawiłyśmy sobie to, że „Przedszkole nr 6 w Pabianicach posiadać będzie opracowany plan współpracy z rodzicami, a nauczyciele będą w kontaktach z rodzicami stosowali wiedzę i umiejętności pozyskane podczas szkoleń”. Dla ułatwienia osiągnięcia założonych efektów wspomagania zaplanowałyśmy następujące cele szczegółowe:

- uświadomienie przez nauczycieli potrzeby zdobywania umiejętności interpersonalnych w kontaktach z rodzicami, rozwiązywania sytuacji problemowych, wypracowania planu współpracy przedszkola z rodzicami.
- podniesienie przez nauczycieli kompetencji w zakresie komunikacji interpersonalnej w relacji nauczyciel–rodzic,

- nabycie przez nauczycieli umiejętności rozwiązywania sytuacji konfliktowych za pomocą technik i narzędzi mediacyjnych,
- poznanie wzajemnych potrzeb i oczekiwań od współpracy rodziców i nauczycieli,
- poznanie przez nauczycieli i rodziców różnorodnych form integracji i komunikacji przedszkole – rodzice,
- opracowanie i wdrożenie planu efektywnej współpracy Rady Rodziców z nauczycielami,
- opracowanie narzędzi do ewaluacji współpracy przedszkola z rodzicami.

Jak przebiegała realizacja programu wspomagania?

Planując etap doskonalenia, ograniczyliśmy się do organizacji szkoleń na temat: „Współpraca przedszkola z rodzicami – potrzeby i oczekiwania rodziców i nauczycieli”, „Komunikacja interpersonalna - udzielanie informacji zwrotnej, metody i techniki rozmów indywidualnych z rodzicami”, „Narzędzia mediatora – uniwersalne narzędzia komunikacyjne w zakresie budowania zrozumienia, docierania do potrzeb, szukania rozwiązania” oraz „Mediacje i negocjacje w przedszkolu. Przykłady dobrych praktyk”. Wszystkie te szkolenia były przeprowadzone metodą warsztatową, aktywizując uczestników do ćwiczeń i wymiany doświadczeń. W trakcie doskonalenia eksperci zaprezentowali problemy komunikacji interpersonalnej, szczegółowo omówili zagadnienie mediacji w przedszkolu oraz sposoby rozumienia emocji i języka ciała.

Najdłuższym etapem procesu wspomagania była część wdrożeniowa. Złożyły się na nią konsultacje indywidualne dla dyrektora przedszkola oraz zróżnicowane pod względem tematycznym konsultacje indywidualne i grupowe dla nauczycieli, dotyczące między innymi opracowania planu oraz narzędzi ewaluacji współpracy przedszkola z rodzicami. Szczególne miejsce we wdrażaniu zajęły zorganizowane przez nas superwizje z ekspertem, które poświęcone były wymianie doświadczeń nauczycieli na temat wykorzystania w sytuacjach konfliktowych z rodzicami poznanych technik i narzędzi komunikacji, w tym mediacji.

Wykonana przez nauczycieli w tym wspomaganie ogromna praca własna, dotyczyła opracowania kwestionariusza ankiety dla rodziców, planu współpracy z rodzicami na kolejny rok szkolny, przygotowania się do rozmów z rodzicami, udzielania rodzicom informacji zwrotnej oraz wykorzystania w kontaktach z rodzicami wiedzy i umiejętności pozyskanych podczas szkoleń. Nauczyciele na tym etapie wspomagania bardzo chętnie dzielili się swoimi doświadczeniami z codziennej komunikacji i współpracy z rodzicami.

Ważnym elementem w realizacji procesu kompleksowego wspomagania w tym przedszkolu było monitorowanie procesu realizacji programu przez dyrektora według opracowanych z animatorem narzędzi monitorowania. Warto podkreślić, że każdorazowo do szkoleń czy konsultacji określone były szczegółowe wskaźniki, do których należały m.in.:

- narzędzia monitorowania programu, w tym karta monitoringu dyrektora przedszkola,
- narzędzia ewaluacji szkoleń oraz konsultacji grupowych
- karty animatora z każdego miesiąca realizacji programu potwierdzone przez dyrektora szkoły,
- program i harmonogram wspomaganie
- scenariusze szkoleń opracowane we współpracy eksperta z animatorem i dyrektorem przedszkola
- sprawozdania opisowe z konsultacji zespołowych,
- listy obecności na szkoleniach i konsultacjach,
- sprawozdanie z realizacji programu wspomaganie

Jaka zmiana zaszła?

Do wspólnie osiągniętych efektów procesu wspomaganie możemy zaliczyć to, że:

1. Nauczyciele są autorefleksyjni wobec sposobów współpracy z rodzicami pod kątem: udzielania wzajemnego wsparcia, wymiany doświadczeń, modelu współpracy nauczyciel – rodzic.
2. Nauczyciele podnieśli swoje umiejętności w obszarze kompetencji interpersonalnych w tym: umiejętności komunikacyjnych, asertywności, udzielenia i przyjmowania informacji zwrotnej, mediacji i negocjacji jako skutecznego sposobu rozwiązywania konfliktów.
3. Nauczyciele stosują w pracy z rodzicami różnorodne metody i techniki komunikacji poznane na szkoleniach.
4. Niemal wszyscy nauczyciele (90% kadry pedagogicznej przedszkola) rozwinęli umiejętności:
 - przekazywania informacji zwrotnych o dziecku,
 - reagowania na zachowania rodziców w sytuacjach trudnych i dojrzałego stawiania granic,
 - radzenia sobie z manipulacją oraz wymuszającą lub bierną postawą rodziców,
 - rozwiązywania sytuacji problemowych z rodzicem na zasadzie „wygrany- wygrany”
5. Rodzice chętniej uczestniczą w życiu przedszkola, wzrasta frekwencja na spotkaniach (m.in. dzięki poprawie jakości komunikacji oraz współpracy nauczycieli i rodziców).

6. Zwiększyła się różnorodność form kontaktów przedszkola z rodzicami, a sporządzona lista form działań integracyjnych jest wykorzystywana w planowaniu i realizowaniu działań edukacyjnych i wychowawczych.

7. Rada Rodziców efektywnie i realnie współpracuje z Radą Pedagogiczną.

8. Ewaluacja w obszarze współpraca z rodzicami potwierdziła umocnienie między przedszkolem a rodzicami partnerskich relacji nastawionych na realizację wspólnych przedsięwzięć oraz na świadomą współpracę w obszarze wspierania rozwoju dzieci i pomocy w rozwiązywaniu sytuacji trudnych wychowawczo.

Na zakończenie procesu wspomagania w przedszkolu przeprowadziliśmy ewaluację. W ankiecie nauczyciele wypowiedzieli się na temat wszystkich działań związanych z doskonaleniem i wdrażaniem w obszarze „współpraca z rodzicami”. Nauczyciele wskazali poprawę komunikacji nauczyciel-rodzic, nauczyciel-dziecko oraz udzielanie informacji zwrotnej na temat dziecka, jako umiejętności nabyte lub udoskonalone w procesie wspomagania, które wykorzystają w swojej dalszej praktyce zawodowej. Większość ankietowanych nauczycieli stwierdzała, że najistotniejszym efektem wspomagania, jaki zaistniał w Przedszkolu Miejskim nr 6 jest poprawa jakości współpracy z rodzicami, ustalenie z rodzicami wspólnych priorytetów w pracy z dzieckiem oraz poprawa indywidualnych kontaktów nauczyciel-rodzic. Wyniki ewaluacji oraz sprawozdanie z realizacji programu wspomagania przedstawiliśmy na posiedzeniu rady pedagogicznej.

Podsumowanie, czyli nasze wspólne wnioski, rekomendacje i refleksje

Realizacja wspólnie ustalonego, zaplanowanego i zaakceptowanego przez całe grono pedagogiczne programu wspomagania, w przyjaznej dla dziecka i rodzica placówce, była wielką przyjemnością dla nas -osób wspomagających oraz dla naszych koleżanek ekspertek.

Dzięki ogromnemu zaangażowaniu dyrektora i całej rady pedagogicznej w dążeniu do doskonalenia własnych kompetencji, a tym samym do rozwoju i podniesienia jakości pracy przedszkola, wszystkie założone cele wspomagania zostały wspólnie osiągnięte, a potrzeby nauczycieli wynikające z diagnozy placówki zostały zaspokojone. Przeprowadzone ewaluacja programu wskazała na zadowolenie nauczycieli i poczucie, że zaszła realna zmiana.

Wśród wniosków i rekomendacji dotyczących działań na rzecz rozwoju przedszkola w przyszłości, nauczyciele wskazali:

1. Dalszą pracę nad doskonaleniem umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz mediacji i negocjacji,
2. Udzielanie rodzicom informacji zwrotnej o rozwoju dziecka z wykorzystaniem poznanych technik i narzędzi,
3. Dalsze aktywizowanie rodziców do działań na rzecz placówki.